

ROAR CHRISTENSEN PHOT.

NATTERGAL PAA REDEN.

VANLØSE.

NATTERGALEN (*LUSCINIA PHILOMELA*, L.) I DANMARK

AF

P. JESPERSEN

Den foreliggende Undersøgelse over Nattergalens Udbredelse i Danmark er væsentlig baseret paa Materiale, der er indsamlet ved Udsendelse af Spørgeskemaer til en Række fugleinteresserede Mennesker her i Landet. Skemaerne blev i April 1917 udsendt af Foreningen »Ornithologia«, en mindre Kreds af yngre Ornithologer. Foruden om Nattergalen ønskedes der samtidig Oplysninger om Sortterne (*Sterna nigra*), Graagaas (*Anser cinereus*) og Knopsvane (*Cygnus olor*). Saasnt Materialet for de øvrige Arters Vedkommende er blevet bearbejdet, vil Resultaterne blive offentliggjort i nærværende Tidsskrift.

Ligesom ved tidligere Lejligheder¹ mødte vor Opfordring om

¹ Følgende Arbejder er tidligere publiceret her i Tidsskriftet: P. Jespersen: Nøddekrigens (*Nucifraga caryocatactes*) Indvandring i Danmark i Efteraaret 1911. Aarg. VII, pag. 97. P. Jespersen: Nøddekrige (*Nucifraga caryocatactes*) ynglende i Danmark i Sommeren 1912. Aarg. VII, pag. 165. S. M. Saxtorph: Silkehalen, *Ampelis garrulus* i Danmark Vinteren 1913—14.

Oplysninger megen Velvillie, saaledes at vi ialt har modtaget Meddelelser fra 89 fugleinteresserede Mennesker i alle Egne af Landet, og det er mig en Glæde her at bringe en Tak til enhver, der har bidraget med Oplysninger saavel til dette Arbejde som til de følgende Arbejder om de nævnte Arters Udbredelse her i Landet.

Følgende har indsendt Meddelelser: Chr. Andersen, Skytte, Tranekjær; H. Arctander, Kredslæge, Storehedinge; Kr. Barfod, Pastor, Hjørlande; A. P. Bendixen, Postmester, Vestervig; C. Benzon, Jagtjunker, Majaslund, Regstrup; O. V. Bertelsen, Lærer, Glumsø Realskole; Chr. Buus, Proprietær, Kbhvn.; O. V. Bølling, Skovrider, Hanneslund, Stensgaard; Roar Christensen, Dyrslæge,¹ Kbhvn.; R. Christiani, Næstved; Chr. Christiansen, Læge, Skelskør; Chr. Christiansen, Lærer, Svingelbjerg, Farsø; N. Christiansen, kgl. Portner, Gentofte; V. Christiansen, Skovrider, Dyrehavegaard, Kirkeby; J. Chr. Clausen, Pastor, Korinth; J. Clausen, Sagfører, Esbjerg; Chr. Cridland, Dyrslæge, Holbæk; W. Dinesen, Godsejer, Skjerringe; K. Elmquist, Tandlæge, Vordingborg; I. D. Friderichsen, Godsejer, Høvængegaard, Nysted; H. Godske-Nielsen, Direktør, Silkeborg; A. Hagerup, Arkitekt, Kolding; Amor Hansen, cand. pharm., Holstebro; And. L. Hansen, Gaardejer, Kregome; H. P. Hansen, Konservator, Herning; J. Hansen, Postekspedient, Nexø; M. Ewald Hansen, Typograf, Aarhus; P. Heiberg, Stiftsfysikus, Petersdal, Rindsholm; O. Helms, Overlæge, Nakkebølle Sanatorium; T. Helms, stud. med., Kbhvn.; H. A. Hilarius-Kalkau, Oberstløjtnant, Kbhvn., J. Irminger, Stationsforstander, Assens; J. P. C. Jarlund, Lærer, Kallundborg; P. Jensen, Uggerby Klitplantage, Hjørring; R. Jensen, Lærer, Ærøskøbing; J. Jeppesen, Forstander, Staby; K. Jespersen, Forvalter, Schelenborg, Martofte; P. Jespersen, mag. scient., Kbhvn.; R. Johnsen, Lærer, Uggerslev; Th. Jørgensen, Skorstensfejermester, Horsens; M. Klinge, Forretningsfører, Randers; V. S. Knudsen, Lærer, Aarhus;

Aarg. IX, pag. 182. P. Jespersen: Nøddekrigens (*Nucifraga caryocatactes*) Indvandring i Danmark i Efteraaret 1913. Aarg. IX, pag. 198. Å. Vedel Tåning: Storcken (*Ciconia alba*) i Danmark. Aarg. XI, pag. 49.

¹ Det skyldes Dyrslæge Roar Christensen's velvillige Imødekommenhed, at Afhandlingen uden særlig Udgift for Foreningen har kunnet ledsages af 2 Billeder; i den Anledning tillader man sig herved at rette en Tak saavel til Hr. Dyrslægen som til G. E. C. Gad's Forlag (Red.).

Axel Koefoed, Kontorchef, Kbhvn.; P. Kræmer, Husejer, Langaa; C. S. Larsen, Grosserer, Faaborg; V. Larsen, Skovrider, Wedellsborg, Ejby; H. Leth, Inspektør, Ebberødgaard, Birkerød; de Lichtenberg, Godsejer, Hessel, Grenaa; P. Madsen, Læge, Taasinge; Majgaard, Lærer, Alminde, Kolding; A. L. V. Manniche, Konservator, Kbhvn.; C. Michaelsen, Lærer, Skibby; H. Chr. C. Mortensen, Overlærer, Viborg; A. Mourier-Petersen, Godsejer, Rugaard, Hyllested; Th. Nielsen, Direktør, Rønne; Nielsen, Overjæger, Svenstrup, Borup; J. N. Nyholm, Proprietær, Liselund, Stubbekøbing; Joh. P. Nørgaard, Boghandler, Kbhvn.; C. Chr. Olsen, Typograf, Nykøbing F.; O. C. Olsen, Sognefoged, Kollekildegaard, Esrom; R. Jul. Olsen, Fuldmægtig, Kbhvn.; H. G. Oppermann, Skovrider, Visborggaard, Hadsund; A. Pedersen, Gaardejer, Risegaard, Lou; M. Petersen, Lærer, Ærøskøbing; O. G. Petersen, Professor, Kbhvn.; R. P. Randløv, Gaardejer, Skanderborg; C. A. Rasmussen, Lærer, Kbhvn.; H. P. Rasmussen, Konservator, Kbhvn.; E. Rendtorff, Lærer, Korsør; G. Rendtorff, Læge, Viborg; H. Riis, Tandlæge, Hobro; H. Rosenkrantz, Baron, Guldborg; J. Rossen, Læge, Bjerringbro; S. M. Saxtorph, Reservelæge, Nakkebølle Sanatorium; S. Scavenius, cand. jur., Klintholm, Borre; H. Smidt-Hansen, Lærer, Sdr. Felding, Troldhede; C. Sehestedt Juul, Hoffjægermester, Ravnholt; A. E. Sibbernsen, Apotheker, Vester Skerninge; P. Skovgaard, Kunstmaler, Viborg; R. H. Stamm, Docent, Kbhvn.; T. Strange, Landbrugskandidat, Helnæs, Ebberup; L. H. Sørensen-Brems, Dyr læge, Hobro; Å. Vedel Tåning, mag. scient., Kbhvn.; Tauborg, Lærer, Øster Assels, Nykøbing Mors; P. E. Thomsen, Forpagter, Bisgaard pr. Koldby (Samsø); H. Thorsøe, kgl. Skovfoged, Lille Bøgeskov, Ringsted; V. Wahl, Pastor, Arninge, Nakskov; A. Valentin, Forpagter, Margrethelund, Fakse; V. Weibüll, Kontorchef, Kbhvn.; C. Weismann, Skovrider, Skørping; H. Winge, Viceinspector, Hellerup; L. J. Østergaard, Førstelærer, Blenstrup, Skørping.

I den følgende Fremstilling er væsentlig kun medtaget Oplysninger af ældre Dato, hvor sådanne har særlig Interesse. Dette gælder i første Række for Jyllands Vedkommende. Fra den foreliggende Litteratur er i Almindelighed kun medtaget Notitser, der kan have nogen historisk Interesse. Ved Museums-amanuensis, mag. sc. R. Hørring's Velvilje har jeg haft Lejlig-

hed til at gennemse Zoologisk Museums Samling af Manuskripter med ornithologisk Indhold.

Det vil formentlig her være berettiget at indføre en kritisk Bemærkning vedrørende den ældre Litteratur, som Professor O. G. Petersen velvilligst har henledet min Opmærksomhed paa.

I Kjærbølling »Danmarks Fugle« findes, saavel i 1. som 2. Udgave¹, følgende Bemærkning: »men Faber (Ornith. Noticer, pag. 23) benægter, besynderligt nok, dens Forekomst, ikke blot i Danmark, men ogsaa i Sverrig og Holland«. Dette beror paa en Misforstaaelse fra Kjærbøllings Side; thi hos Faber betegner *Sylvia philomela* den sydlige Nattergal ligesom hos Nilsson (Ornith. suecica I, Hafnæ 1817, pag. 199), medens den nordlige Nattergal hedder *Sylvia luscinia*. Faber nævner overhovedet ikke i sine Noticer² den nordlige Nattergal og kun den sydlige N. i en kritisk Bemærkning til Teilmann.

Professor O. G. Petersen ejede imidlertid et Ekspl. af Fabers Noticer, hvor Faber har gjort nogle haandskrevne Tilføjelser, og bl. a. denne: »*Sylvia luscinia*. Sjelden om Horsens. I Krattet ved Serritslevgaard hørte jeg i Sommeren 1823 denne skjønne Sanger.« Denne Notits gælder altsaa den nordlige Nattergal (*Luscinia philomela*) og viser, at Faber meget vel har haft sin Opmærksomhed henvendt paa denne Art.

SJÆLLAND

Nattergalen maa siges at være en almindeligt forekommende Ynglefugl i langt de fleste Egne af Sjælland. Paa adskillige Lokaliteter optræder den i talrig Mængde, og adskillige Steder synes den at være tiltagende i Antal i de senere Aar.

Nordsjælland. I de nordsjællandske Skove og Krat, hvor Forholdene er egnede for Nattergalen, forefindes den overalt almindeligt. De indkomne Oplysninger tyder saa godt som alle paa dette, og det kan formentlig i al Almindelighed siges, at den Mængde, hvori Nattergalen forekommer i de forskellige Egne af Nordsjælland, i alt væsentlig er afhængig af de for denne Fugl mere eller mindre tiltalende Naturforhold paa de respektive Lokaliteter.

¹ N. Kjærbølling »Danmarks Fugle«, Kbhvn. 1852, pag. 172; 2. Udg. »Skandinaviens Fugle« ved Jonas Collin, Kbhvn. 1875—77, pag. 290.

² Fr. Faber: Ornithologiske Noticer som Bidrag til Danmarks Fauna. Aarhus 1824.

Om Nattergalens Forekomst i Nordsjælland foreligger følgende Oplysninger:

I Egnen omkring Esrom er den tiltaget meget i de senere Aar. Reden er fundet baade paa Jorden og i lave Buske (O. C. Olsen). — S. M. Saxtorph meddeler følgende: »I Egnen nærmest om Hillerød optræder den meget vekslende. Det ene Aar kan man træffe mange Par (ca. 6—8), andre Aar er der kun 2—3 Par. Konstant træffes den i Slotshaven, Jægerbakken og en Mose ved Tirsdagsskoven. Talrig i 1917. Hørte den desuden (2—3 Par) ved Nøddebo og Esrom Søs sydlige Hjørne. Endvidere et Par ved Søens Nordspids. Paa min Egn er den absolut ikke aftaget. Den holder mest til, hvor der er lavt, noget sumpet og rigelig Underbevoksning. En høj skraanende Skrænt med Buske og tæt Plantevækst under større Træer med sumpede Strækninger neden for Skraaningen er ideelt.«

Fra Kregome ved Frederiksværk skriver Gaardejer And. L. Hansen: »For 10 Aar siden ynglede et Par her i Haven, men da Ungerne omtrent var flyvestærke, tog nogle Katte Yngelen, ialt 5 Stkr. Denne Fugl yngler derimod i Frederiksværk Skov (Arresødal) og i Heegaards Have i 1916.«

Pastor Barfod, Hjørlande, skriver: »*Luscinia philomela* er her paa Egnen almindeligt ynglende; omkring Farum og Fure Sø maa den betegnes som talrigt ynglende. Er i Løbet af de 16 Aar, jeg har boet her, tiltaget i Antal; yngler baade i Moser, Haver og Skove; dog skal de to sidstnævnte Lokalteter helst være lavtliggende og i Nærheden af Sump eller Vand.«

Om Nattergalens Forekomst i Egnen omkring Edelgave (Smørum Sogn) giver Arkitekt A. Hagerup nogle Oplysninger af ældre Dato. I Tidsrummet 1868—86 fandtes Nattergalen kun ynglende der nogle faa Aar (1874—75?), da der fandtes 3—5 Par, men ellers blev den kun truffet en Gang eller to paa Træk, men ikke ynglende i det lange Tidsrum.

Omkring Ebberødgaard ved Birkerød findes den almindeligt ynglende, men det angives, at den tidligere skal have ynglet talrigere i Anstaltens Have og Park (H. Leth). — Portner N. Christiansen opgiver at have fundet Nattergalen ynglende følgende Steder: En Have paa Sofievej, Charlottenlund; talrig i Ermelunden, Sorgenfri Slotspark og langs Aaen til Raavad, i nogle Moser ved Øverød, langs Prinsessestien fra Lyngby til Frederiksdal, 2 Par i Kildeskoven ved Gentofte, mange Par rundt

omkring Søndersø og flere Par i Magle Mose ved Vedbæk. Vedrørende Ynglepladserne oplyses følgende: »Den ynder at anbringe sin Rede i Brændenælder og Tjørne og ynder meget moseagtig Jord. Reden findes i Elle- og Hasselstubbe, ogsaa i tætte Sideskud paa Træer. 2 à 3 Meter oppe har jeg fundet Reden.« — Omkring Søndersø forekommer Nattergalen i talrig Mængde som Ynglefugl. Lærer C. A. Rasmussen giver følgende Beskrivelse: »I 1907 fandtes i Haverne rundt om Jonstrup Seminarium 10 Par. Ved Søndersø var der flere endnu. Det var morsomt i de stille Nætter at høre Sangen fra de fjerne Sangere ved Søen som Ekko af Fuglene i Haverne. Det kunde til Tider knibe med at falde i Søvn om Natten, naar Nattergalene rigtig stemte i. Det er jo ogsaa her Digteren har skrevet: »Jeg kunde slet ikke sove for Nattergalens Røst . . .«. Fuglen var i 1907 yderst almindelig derude. Der er ikke faa nu heller; men det synes mig, at Antallet er blevet mindre.«

Kjøbenhavn og Omegn. Nattergalen er som bekendt en almindelig Ynglefugl i Kjøbenhavns umiddelbare Omegn. Vedrørende Forholdene omkring Klampenborg skriver Oberstløjtnant Hilarius-Kalkau saaledes: »Omkring Klampenborg, specielt Christiansholmskvarteret, er Nattergalen overordentlig talrig. Langs Markvejen Nord om Ordrup Krat og Mose, Sønden om Ermelunden til Ermelundshuset ynglede der 1913 og 1914 over 20 Par og mange Par i nærmeste Omegn og i selve Ermelunden. Nætterne i disse Aar lød Sangen i Maj Maaned uafbrudt fra mange Steder, og der var ikke langt mellem Parrene. Reden saas almindelig, oftest paa Jorden eller paa Rødder, der krøb langs Jorden, men dog en Gang over 2 Alen oppe i en Tjørnehæk. Paa Grund af Rydningen af en stor Tjørnehæk og af alt Buskads i Mosen aftog Nattergalen betydeligt i Tal paa de nævnte Steder — Rydningen var foranlediget ved Fæstningens Beredskab. Der var kun 3 Par i 1915 og 1916, men paa den anden Side var der kommet flere i selve Dyrehaven i den indhegnede Opvækst, naar der blot var Vand i Nærheden.«

»Nattergalen optræder desuden i enkelte Par spredt over hele Villakvarteret mellem Rødeportus og Bernstorff Slotspark« (R. H. Stamm).

Viceinspector H. Winge meddeler følgende: »Nattergalen findes i Egnen (o: Kjøbenhavn og Omegn, særlig Byens nordlige

Omgivelser) ret talrig som ynglende. Den holder mest til i Haver, men findes ogsaa i Krat, i Skov og Mose. I min egen Have i Hellerup ynglede den i 1912 og 1913, begge Gange med Held, skjønt Rederne var byggede paa tilsyneladende aldeles dumdristige Steder. I Haven viser den sig ellers næsten aarlig, men kun som Gjæst. Siden 70'erne i forrige Hundredaar er

ROAR CHRISTENSEN PHOT.

REDE AF NATTERGAL.

VANLØSE.

den ved Byens Væxt fortrængt fra adskillige Ynglesteder, men alt i alt kan den neppe siges at være aftagen i Tal.«

Nattergalens almindelige Forekomst i Frederiksberg Have, Søndermarken og især paa Vester Kirkegaard¹ er jo ret bekendt. I Fælledparken forekommer den ligeledes talrigt og er tiltaget i Antal (T. Helms), og yngler talrigt langs Damhussøens vestre Side i Gartnerier o. lign. (Roar Christensen). I Krattene langs Refshalevejen bag Orlogsværftet har jeg truffet den almindeligt i hele Yngletiden (P. Jespersen).

Konservator H. P. Rasmussen anfører den som ynglende i Kolonihaverne ved Borups Allé, hvor der formentlig i 1917 holdt to Par til.

Endvidere findes den ynglende paa Amager, hvor R. H. Stamm

¹ A. Koefoed, Dansk ornith. Foren. Tidsskr., Aarg. IV, pag. 62—63.

»gennem en lang Aarrække stadig har hørt enkelte Par nær »Faste Batteri« i Krattet ved Indgangen til Skydebanerne«; fremdeles er et Par i de senere Aar truffet ynglende i Anlægget ved Dragør (C. A. Rasmussen).

Konservator A. L. V. Manniche sammenfatter sit Indtryk af Nattergalens Forekomst i følgende almindelige Betragtninger: »Nattergalen er efter mine Erfaringer almindeligere nu end tidligere. Dette gælder alle de Steder, hvor jeg træffer den ynglende.«

Om Nattergalens Forekomst i Kjøbenhavn i ældre Tid skriver Carl Gram (»Fuglelivet i Kjøbenhavn og Omegn for halvhundrede Aar siden«, Dansk ornith. Foren. Tidsskr., Aarg. III, pag. 33) følgende: »Af Sangfuglene var Nattergalen (*Luscinia philomela*) overordentlig stærkt repræsenteret. Gik man en Sommeraften en Tur paa Volden, eller ud langs Ladegaardsaaen til Rolighed, hvor Sygehjemmet nu ligger, eller gennem Castellet til Classens Have, havde man næsten uafbrudt den dejligste Nattergaleconcert, saavel som i Søndermarken, Frederiksberg Have og Kirkegaardene.«

J. C. H. Fischer skriver i »Anden Fortsættelse af Iagttagelser over Danmarks Fugle med særligt Hensyn til Vendsyssel« (Naturh. Tidsskr., III. Række, 8. Bd., 1872—73, pag. 465) følgende om Nattergalen: »I Kjøbenhavns nærmeste Omegn er Nattergalen efterhaanden blevet næsten en Sjældenhed. Den har f. Ex. før opholdt sig aarligt i Frederiksberg Have og Søndermarken; men det er ikke mere Tilfældet. Efterat mindst i 10 Aar ingen Nattergal havde ladet sig høre der, indfandt sig pludselig en Fugl noget ind i Juni 1869, en Maaned efter den almindelige Trækketid. Denne har vistnok bosat sig der; thi i de to følgende Aar havde vi atter en Fugl at glæde os over; men i 1872 udeblev den.«

Der har saaledes muligvis været en Aarrække, hvor Nattergalen viste sig sparsomt enkelte Steder i Kjøbenhavn og dens Omegn, men at den dog var almindelig flere Steder viser følgende historiske Oplysninger, som Professor O. G. Petersen beredvilligt har tilstillet mig: »Jeg mindes, at Nattergalen var i Frederiksberg Have i Slutningen af 70'erne eller Begyndelsen af 80'erne¹. Men hvad jeg ved god Besked med er, at den i Slutningen af 60'erne og Begyndelsen af 70'erne var almindelig omkring ved Stadsgraven. Det var de idylliske Tider, da man kunde gaa

¹ »I Slutningen af 80'erne hørte jeg den, omend ikke almindeligt, i Frederiksberg Have og i Søndermarken« (R. H. Stamm).

inde i Teglgaaardsstræde eller i Gl. Frederiksborggade og høre den synge (ikke fra Bur). Og hvad Terrænet udenfor Frederiksborggade angaar, kan jeg bestemt tidfæste den til f. Eks. 1872—74, de Aar, i hvilke den ny botaniske Have blev anlagt. I Frederiksberg Have og Søndermarken er den iøvrigt meget sjældnere nu, end den var en Overgang. I Landbohøjskolens Have har jeg haft min Gang fra $\frac{1}{4}$ 1893, men der hørte jeg ikke noget til den før 1904; det Aar og det følgende og af og til senere har den holdt til der, ligesom andensteds i det omgivende Kvarter, mindre, forekommer det mig dog, i de senere Aar.«

Roskilde-Eggen. Flere Par er fundet ynglende i en Mose ved Roskilde og i et Tjørnekrat paa Skrænterne langs Roskilde Fjord lige til Bognæs Skov (N. Christiansen).

Vedrørende Nattergalens Forekomst i Eggen omkring Skibby paa Hornsherred giver Lærer C. Michaelsen følgende Oplysninger: »*Luscinia philomela* har siden 1870 hvert Aar været at høre og se i Skovbæltet mellem Lindegaarden¹ og Krabbesholm samt paa Lindegaardens Mose, de saakaldte Numre. Lokaliteterne er begge Steder ideelle: Højskov, megen Underskov og Vand. Det tør vistnok anses for utvivlsomt, at den stadig yngler paa disse Steder, skønt jeg ikke har eftersøgt eller tilfældig truffet dens Reder. Kun een Gang — 1875 el. 1876 — har jeg opsøgt dens Rede med 4 Æg i Skibby Præstegaardshave, hvor Æggene desværre røvedes af en Dreng. Flere Gange har jeg i 70'erne prøvet at tælle de syngende Hanner i Halvdelen af nævnte Skovbælte, nemlig Partiet mellem Lindegaarden og Landevejen ved Hønepilsbroen, og her ment at kunne notere 7—9 Stykker, hvorved jeg dog var klar over, at det var umuligt bestemt at konstatere Antallet, da Fuglene flyttede sig; men da saa mange kunde træffes paa en Strækning af henimod 1 km, og der vistnok var ligesaa mange mellem Hønepilsbroen og Krabbesholm (vel ogsaa henimod 1 km) samt paa Lindegaardsmosen, tør den stemples som talrigt forekommende i 70'erne og vistnok indtil de seneste Aar. Anderledes i Aar (1917), da der kun er bemærket 4—5. Rimeligvis har en storstilet Træfældning gjort Opholdsstedet mindre tiltrækkende.«

¹ »Om den ualmindeligt rige Nattergalesang ved Lindegaarden netop i Begyndelsen af 70'erne har Traditionen i min Familie ogsaa bevaret Erindringer« (R. H. Stamm).

Holbæk-Eggen. Medens Dyrlæge Chr. Cridland betegner Nattergalen som almindeligt ynglende og nærmest tiltaget i Tal i Holbæks Omegn, karakteriserer Jagtjunker C. Benzon den som ret sparsomt ynglende og i stærk Aftagende i de sidste 30 Aar i Eggen omkring Regstrup (mellem Holbæk og Jyderup). — Paa Ourø i Isefjorden har Nattergalen indtil for nylig ynglet i en Aarrække. Proprietær Chr. Buus giver følgende Beretning om dens Forekomst paa Øen: »Nattergalen ynglende i flere Aar i min Have, kun et Par. Paa en med Tjørn bevokset Skrænt i Nærheden ynglende 2 Par ligeledes i flere Aar. Da jeg fældede nogle store gamle Pile i Haven, forlod den Haven som Yngleplads, men ynglende paa Skrænten i nogle Aar derefter. Da en Del af Tjørnene blev ryddede for 3 Aar siden af min Eftermand, forlod Nattergalen helt Ejendommen og er ikke hørt senere. Nattergalen har ikke været andre Steder paa Ourø i de 19 Aar, jeg har boet der, og i de første Aar fandtes den heller ikke paa Øen. Jeg antager, den har ynglet ca. 15 Aar paa Anneksgaarden indtil 1914.«

Kallundborg-Eggen. Findes ret almindeligt ynglende. »Mærkværdigvis findes den ikke paa Asnæs, hverken i Lerchenborg Have eller Skovene. Jeg har aldrig iagttaget den der, og Overjægeren og andre, jeg har talt med desangaaende, er af samme Mening« (J. P. C. Jarlund).

Korsør-Eggen. Findes almindeligt ynglende (E. Rendtorff).

Sorø-Eggen. Yngler hvert Aar i Skovene omkring Sorø. I de sidste Aar har der ynglet 2 Par i Nærheden af Skovfogedboligen i Lille Bøgeskov (H. Thorsøe).

I Maj 1919 hørte jeg adskillige Nattergale i Skovene ved Tystrup Sø, Syd for Sorø (P. Jespersen).

Ved Sorø ynglende den ikke eller kun sparsomt 1868—74; siden er den bleven almindelig (A. Hagerup).

Ringsted-Eggen. Antallet paa ynglende Par i Krat ved Borup Sø og i Skovene omkring Svenstrup opgives til ca. 8 Par (Overjæger Nielsen). — Dens almindelige Forekomst omkring Borup meddeles endvidere af Læge G. Rendtorff.

Skelskør-Eggen. Almindelig som ynglende (Chr. Christiansen).

Paa Dansk ornithologisk Forenings Udflugter den 13. Juni 1909 og 28. Maj 1911 hørttes Nattergalen paa Øen Egholm i Storebælt udfør Skelskør (Aarg. III, pag. XV og Aarg. V, pag. XV).

Næstved-Egnen. Findes talrig som ynglende i Skovene omkring Næstved, men synes noget aftaget i Tal paa Grund af Skovens mere forstmæssige Behandling (V. Weibüll, T. Helms). — Ved Lou, omtrent midt mellem Næstved og Præstø, opgives den som sparsomt og ret ustadigt ynglende i flere Lunde og Haver. Flere Ynglesteder er opgivet i de senere Aar (A. Pedersen).

Haslev-Egnen. Overlæge O. Helms skriver vedrørende Nattergalens Forekomst omkring Haslev 1894—1908 følgende i nærværende Tidsskrifts Aarg. X, pag. 60: »Nogle faa Par ynglede i Haslev Orned og i større Parker og Haver i Haslevvegnen; det Sted, hvor den fandtes i størst Tal, var omkring Gisselfeld, hvor de talrige Søer og den fugtige Underskov øjensynlig tiltalte den. I Træktiden fra lidt hen i Maj til først i Juni hørttes den synge rundt om ved Haslev i Smaaskove og større Haver, men det var Fugle, der snart igen forsvandt.«

Fakse-Egnen. Ret almindelig som ynglende (A. Valentiner); ligeledes ved Vemmetofte Strand (R. H. Stamm).

Storehedinge-Egnen. Findes ikke talrigt, men dog nogenlunde almindeligt som ynglende. Ynglesteder: Haven i Søholm, Gjorslev og Seinehusgaard. Har ikke truffet den ynglende i Skovene (H. Arctander).

Vordingborg-Egnen. Findes almindeligt, paa flere Steder talrigt som ynglende. Den skifter noget, idet der ofte, hvor der et Aar har ynglet mange, næste Aar kun yngler et enkelt Par, og omvendt. Som særlige Ynglepladser opgives: Oringe Halvø, Rosenfeldt Skovene samt Stensby Skov (K. Elmquist). — Forekommer i stor Mængde paa Oringe. »I de 4—5 første Aar, jeg var der (1904—10), talrig, senere almindelig som ynglende. Aftaget i Antal.« (H. Leth.)

MØEN

Findes ret almindeligt som ynglende (S. Scavenius).

FALSTER

I Omegnen af Stubbekøbing opgives Nattergalen som »vistnok ret sparsomt ynglende« (J. N. Nyholm). — Angaaende Natter-

galens Forekomst i Omegnen af Skjørringe (Nordfalster) skriver Godsejer W. Dinesen: »Har opholdt sig talrigt hvert Aar baade i Have, Mose og Skov, men det forekom mig, at den var betydelig aftaget i Sommeren 1917 — her var kun 1 Par i Haven mod altid ellers 3 og kun en enkelt udenom.« — I Egnen omkring Dalbygaard i det nordlige Falster yngler hvert Aar 3—4 Par. Den findes ligeledes ved Næsgaard (K. Jespersen).

I Egnen omkring Nykøbing findes Nattergalen almindeligt ynglende i flere af Skovene. Af Lokalteter nævnes Kohaveskov, Bangsebroskov og formentlig Hamborgskoven samt enkelte Haver i Nærheden af Nykøbing (C. Chr. Olsen).

LAALAND

Sakskøbing-Egnen. I den nordøstlige Del af Laaland findes Nattergalen ret talrigt ynglende. Baron H. Rosenkrantz, Guldborg, skriver: »Nattergalen yngler overalt paa denne Egn af Laaland, men hvert Aar gentager det sig, at den først lader sig høre i »Kroskoven« ved Guldborg mindst 1 Uge efter, at den har begyndt »at slaa« i de andre Skove. Gennemsnitsdatoen i de sidste 10 à 12 Aar er: 10. Maj ved Guldborg, hvorimod 2. à 3. Maj ved Orebygaard. Paa fugtige Steder i tætte Krat holder den sig stadig; naar et saadant Krat behandles forstmæssigt og udtyndes, flytter Fuglen.« — Paa Laaland over for Nykøbing yngler Nattergalen aarligt bl. a. i Lunden ved Færgegaarden, Sundby og i Holten ved Nagelsti (C. Chr. Olsen).

Nysted-Egnen. I Egnen omkring Nysted forekommer Nattergalen som ynglende, men ikke talrigt (I. D. Friderichsen).

Maribo-Egnen. I Egnen ved Maribo er den meget almindelig, maaske ingen Steder saa talrig som paa Borgø (O. G. Petersen). Nattergalen er talrig omkring Maribo Sø og paa Smaarøerne i denne. Den skov- og buskbevoksede Borgø kaldes for »Nattergaleøen« (C. Chr. Olsen).

Nakskov-Egnen. Pastor V. Wahl giver følgende Beskrivelse af Nattergalens Forekomst i Egnen omkring Arninge, Syd for Nakskov: »I Arninge Sogn (omtrent 2400 Tdr. Land) holder Nattergalen til paa mindst 4—5 Steder. Den er ikke hvert Aar i min Have, som, hvor stor og kraftig den end er (med Kirke-

gaarden og tilstødende Smaahaver omtrent 3 Tdr. Land), dog mangler Vand. Derimod er der en betydeligt mindre Have 5—600 Alen herfra, hvor der er en lille mudret Dam, og der holder den oftere til end hos os, og i to andre Haver her i Sognet, hvor den er stadigere end hos os, er der ogsaa en Dam i Haven. I Omegnen hører jeg den stadigt i Vestenskov og Dannemare Præstegaardshaver og i Rudbjærggaards store Have i Tillidse Sogn. I alle disse Haver er der mer eller mindre stillestaaende Vand. Hvert Aar forekommer den ogsaa i Svingelen (Nakskov Lystskov), hvor der ogsaa er Vand. Fra 1906 til 1909 hørte vi lidt eller snarere intet til Nattergalen i min Have; det var kolde Somre 1907—09 ligesom i 1916, da den var her, men kun sang lidt.«

BORNHOLM

»Nattergalen, *Luscinia philomela*, er over alt paa Bornholm meget talrig, hvilket rimeligvis skyldes de her forefindende spredte Smaaskove og Krat, dels, at her ingen Smaarovdyr findes, som ellers vilde ødelægge Unger og Æg. Jeg har ofte Sommeraftener paa et Sted kunnet samtidig høre indtil 6 Nattergale synge. Dens bornholmske Navn er »Fjældstauning«.« (J. Hansen). — L. Jensen-Tusch anfører for Bornholm særlig Almindingen (Dansk ornith. Foren. Tidsskr. Aarg. I, pag. 159): »Nattergalen er almindelig som ynglende.« — At Nattergalen utvivlsomt længe har været talrig paa Bornholm, viser følgende Meddelelse fra 1863¹: »Den nordlige Nattergal, Bornholmernes Fjældstavn (*Sylvia philomela*) er ustridigt Øens første ornithologiske Prydelse, og skal det Sted, hvor en Fugl yngler i størst Antal, bære Navn af dens egentlige Hjem, maa udenfor al Tvivl Bornholm have Ret til at kaldes Philomelas Ø; thi Nattergalen er neppe noget andet Sted paa Jorden saa talrig som her.« Fischer opgiver det ynglende Antal Nattergale i 1862 til ca. 20 Par, og idet han benævner den som forholdsvis svagt repræsenteret i Almindingen, skriver han videre: »I de mindre Skove derimod er den særdeles talrig, og der findes i flere af disse ikke blot et større Antal end i Almindingen, men i enkelte maaske endog flere Gange saa mange.«

¹ J. C. H. Fischer: Nogle Iagttagelser over Bornholms Fugle. Naturh. Tidsskr. III. Række, 2. Bind, 1863—64, pag. 68.

FYEN

Odense-Eggen og Nordfyen. I Omegnen af Odense og i store Dele af Nordfyen findes Nattergalen almindeligt ynglende. I Odenses Omegn er den utvivlsomt tiltaget i Antal i de sidste 15—20 Aar. Den holder særlig til i Udkanten af Smaaskove, i store Haver og i større Elle- og Birkekrat. Den foretrækker især sumpede Strækninger til Ynglepladser. I Eggen umiddelbart Nord for Odense, hvor der findes mange Smaaskove, har jeg paa en enkelt Lokalitet samtidig hørt 5—6 syngende Nattergale paa stille Aftener og Nætter i Maj og Juni. Det hører til Sjældenhederne at høre Nattergalen synge i Tidsrummet mellem Kl. 10 Formd. og Kl. 4 Eftmd. Den begynder om Morgenens noget inden Solens Opgang, og det er meget almindeligt at høre dens velkendte Sang ved 11—12 Tiden om Aftenen. Nattergalen findes i saa godt som alle Smaaskovene umiddelbart omkring Odense, desuden har jeg hørt Nattergalen i Skovene ved Langesø, Hesbjerg, Søndersø, Einsidelsborg, Hofmangave og Ulriksholm (P. Jespersen).

Paa Hindsholm findes Nattergalen næppe i den nordligste Del af Halvøen, men et enkelt Par holder til i Mosegaardsskoven ved Dalby (K. Jespersen).

Ringe-Eggen. Omkring Ravnholt meddeler Hoffjægermester C. Sehestedt Juul, at Nattergalen kun findes sparsomt som ynglende, og at der hverken er Fremgang eller Tilbagegang at spore i dens Forekomst.

Assens-Eggen. I Eggen omkring Assens findes Nattergalen i hvert Fald kun sparsomt ynglende, og det angives, at den er aftaget i Mængde i de senere Aar (J. Irminger). — Ved Wedellsborg findes den derimod almindeligt ynglende, men er formentlig aftaget i Antal (V. Larsen). — Paa Helnæs, der strækker sig ud i Lille Bælt Syd for Assens, opgives det ynglende Antal til 8 à 10 Par, et Tal, der nærmest maa betegnes som konstant (T. Strange).

Faaborg-Eggen. Medens Nattergalen angives at være sparsomt ynglende og aftagende i Mængde Nord for Faaborg (W. Bølling), opføres den som almindeligt ynglende omkring Byen (C. S. Larsen) og i Omegnen af Nakkebølle (O. Helms). Paa

sidstnævnte Lokalitet er den tiltaget i Antal. — I Egnen omkring Korinth findes den ret almindeligt ynglende. I Foraaret 1917 var den tilsyneladende aftaget i Antal (J. Chr. Clausen).

Svendborg-Egnen. Der foreligger kun Oplysninger fra Egnen Vest for Svendborg, og der synes Nattergalen at være talrigt ynglende, og dens Mængde maa nærmest karakteriseres som konstant (V. Christiansen, A. E. Sibbernsen).

TAASINGE

Nattergalen yngler almindeligt paa Øen, og Antallet maa nærmest anses for uforandret i de sidste 4 Aar (P. Madsen).

ÆRØ

Paa Ærø findes Nattergalen som ynglende, men kun i sparsomt Antal, og det angives, at den er aftagende i Mængde (R. Jensen, M. Petersen).

LANGELAND

Findes ret almindeligt ynglende omkring Tranekjær i Haver og ung Opvækst, mest paa fugtig Bund (Chr. Andersen).

VEST-JYLLAND

Esbjerg-Egnen. »Jeg har aldrig hørt Tale om Fuglen her paa Egnen« (J. Clausen). — Paa ornithologiske Ekskursioner i Esbjergs Omegn og paa Fanø i en længere Aarrække har jeg aldrig truffet Nattergalen, og den er saa vidt mig bekendt aldrig truffet der paa Træk (P. Jespersen).

Skjern-Egnen: Forekommer ikke i Egnen om Sdr. Felding pr. Troldhede (H. Smidt-Hansen).

Ringkøbing-Egnen. Er aldrig truffet i Egnen omkring Staby pr. Ulfborg (J. Jeppesen).

Holstebro-Egnen. Nattergalen er ikke iagttaget i Egnen omkring Holstebro i Aarene 1916—1918 (Amor Hansen).

Herning-Egnen. Forekommer ikke (H. P. Hansen).

MORS

Forekommer ikke paa Mors (Tauborg).

THY

Forefindes hverken ynglende eller paa Træk (H. E. Hansen, A. P. Bendixen). — I Thy forekom Nattergalen ganske sikkert ikke i Aarene 1868—1879 (P. Heiberg).

VENDSYSSEL

Forekommer ikke i Hjørring-Egnen (P. Jensen) eller i Egnen omkring Pandrup (Chr. Christiansen). — Jeg har i intet Tilfælde hørt om dens Forekomst i Aalborg eller Hjørring Amter (R. Christiani).

Professor O. G. Petersen skriver i Artiklen »Fra Notitsbogen« (Dansk ornith. Foren. Tidsskr. Aarg. III, pag. 139—40) følgende: »En Nattergal iagttaget ved Ellinggaard i Vendsyssel ved Frederikshavn (Hjørring Amtstidende 1884, Nyholm). Hvorledes staar det til med Kendskabet til Nattergalens Forekomst N. for Limfjorden? Der siges nok, at den ikke yngler der, men blot iagttagelsen af den maa vel være en Begivenhed, siden den er kommet i Avisen.« — Da denne Meddelelse alene skyldes en Avisnotits, vil det dog sikkert være berettiget at ytre nogen Tvivl med Hensyn til dens Rigtighed. Det viser sig ret ofte, at Folk forveksler Sangdrossel eller Gulbug med Nattergal.

HIMMERLAND

Nattergalen vides aldrig med Sikkerhed at være truffet ynglende i Himmerland, og Oplysninger om dens Forekomst paa Træk er yderst sparsomme. Rent negative Oplysninger om dens Forekomst foreligger fra følgende: det nordvestlige Himmerland (Å. Vedel¹ Tåning), Svingelbjærg (Chr. Christiansen), Blenstrup (L. J. Østergaard), Skørping (C. Weismann), Hobro (L. H. Sørensen-Brems) samt Tandlæge H. Riis, der skriver: »I de 15 Aar, jeg har boet her i Hobro, har jeg aldrig iagttaget *Luscinia philomela* hverken ynglende eller paa Træk.«

Den eneste positive Oplysning om dens Forekomst — for-

mentlig kun paa Træk — stammer fra Skovrider H. G. Oppermann, Visborggaard, der giver følgende Meddelelse: »I 1911 saa jeg en Nattergal, der sad og sang i Nærheden af Visborggaard. Om Aftenen blev den atter hørt, men siden er der hverken hørt eller set Nattergale her. Beliggenheden maa være for nordlig, da her ellers er alle mulige Betingelser for dens Trivsel (Vand, Tjørnekraat o. s. v.)«.

LIVØ

Paa Øen Livø i Limfjorden er Nattergalen hverken set eller hørt (H. Leth).

ØST-JYLLAND

Randers-Egnen. Enkelte Aar — med adskillige Aars Mellemrum — er en enkelt Fugl eller et enkelt Par set og hørt paa Randers Kirkegaard. Om den har ynglet, vides ikke. Den maa betegnes som »Tilfældig Gæst« (M. Klinge). — Cand. pharm. Amor Hansen har hverken hørt eller set Nattergalen i Randers og Omegn i Aarene 1906—1912. Det Omraade, der i nævnte Tidsrum er undersøgt, omfatter det nordlige Djursland sydpaa fra Randers og Gudenaanen og Vest paa til omkring Bjerringbro.

Der foreligger ikke sikre Oplysninger om, at Nattergalen har ynglet i Egnen omkring Randers, og den synes kun undtagelsesvis at forekomme paa Træk. Af Interesse er dog følgende Meddelelser af ældre Dato.

Niels Hedin skriver i »Flora og Fauna« 1905, pag. 31: »Af denne Sanger kan der engang imellem komme et Eksempplar her til Anlæggene, saaledes i 1901, da den opholdt sig i hele Yngletiden, dels paa Kirkegaarden, dels i Tøjhushaven.« — I nærværende Tidsskrifts III. Aarg. (1908—09), pag. 162, findes følgende Meddelelse: »I tidligere Tid anførtes det, at Nordgrænsen for Nattergalens Ynglen i Jylland var Aarhus, men i de senere Aar træffes den øjensynligt adskilligt nordligere. Saaledes meddeler Godsejer A. Estrup, at der i Aar ved Ryomgaard i Marie Magdalene Sogn, Randers Amt, er hørt tre forskellige Nattergale.«

Langaa-Egnen. I Egnen omkring Langaa maa Nattergalen ligeledes siges kun at forekomme som en tilfældig Gæst paa Træk. Der foreligger ingen sikre Oplysninger om dens Ynglen i Omegnen, og følgende Meddelelser vil vise, hvor tilfældig dens

Forekomst er. — »Forekommer ikke paa Egnen. For ca. 20 Aar siden, før jeg blev bosiddende i Langaa, hørte jeg, at Nattergalen skulde yngle i »De danske Statsbaner«s Planteskole ved Langaa Station, men jeg har ikke kunnet faa konstateret, om det passede« (P. Kræmer). — »I de 30 Aar, jeg har boet her, har jeg kun 2 Gange hørt den i Bjerring Egeskov. Maaske den ynglede her det ene Aar.« (J. Rossen).

Viborg-Egnen. Det er ikke lykkedes mig at skaffe sikre Oplysninger om Nattergalens Forekomst i Egnen omkring Viborg, og dens eventuelle Forekomst maa sikkert betegnes som ganske tilfældig. Da det jo er af stor Betydning at fastslaa Nattergalens nordlige Udbredelsesomraade her i Landet, har jeg henvendt mig til forskellige Ornithologer for at skaffe Oplysninger til Veje vedrørende Egnen omkring Viborg. Læge G. Rendtorff meddeler, at Nattergalen efter Sigende fandtes i Aaret 1900 ved Gaarden Skovsgaard, $\frac{1}{2}$ Mil uden for Viborg. »Der blev skrevet meget om den i de lokale Blade, og Folk valfartede milevidt fra til Stedet for at høre den synge.« Meddelelsen har dog ikke selv hørt Nattergalen paa nævnte Sted og tør derfor ikke indestaa for Meddelelsens Rigtighed. Alt synes da ogsaa at tyde paa, at der paa nævnte Sted er sket en Forveksling med en anden Fugl.

Overlærer H. Chr. C. Mortensen, Viborg, er af den Mening, at den omtalte Sanger har været en Sangdrossel (*Turdus musicus*), og giver følgende Oplysning: »Nattergalen findes ikke nævnt i mine Notebøger fra Viborg gennem 30 Aar, saa jeg mener at kunne sige, at den ikke findes her.«

Phv. Stiftsfysikus Dr. med. P. Heiberg stiller sig ligeledes meget skeptisk over for det nævnte Tilfælde af Nattergalens Forekomst ved Skovsgaard og betegner Meddelelsen som meget upaalidelig. »Det er jo muligt, at det aldeles ikke har været Nattergalen, som Folk hørte og beundrede, det kan jo have været *Sylvia hypolais*, der — som bekendt — ofte synger om Aftenen og en Del af Natten. *S. hypolais* er ikke ualmindelig i Viborg-Egnen. Personlig har jeg ikke hørt eller set Nattergalen her i Egnen, siden jeg 1879 kom hertil.«

Desuden meddeler baade cand. pharm. Amor Hansen, der har opholdt sig i Viborg fra 1912—16, og Kunstmaler P. Skovgaard, at de hverken har hørt eller set noget til Nattergalen i Viborg-Egnen.

Grenaa-Egnen. Forekommer ikke paa Egnen omkring Vejlbj ved Grenaa (R. Johnsen). — R. Christiani skriver: »*Luscinia philomela* hørte jeg en Gang i 1890erne i Hessel Have ved Grenaa. Aaret i Forvejen skal den have ynglet paa Nabogaarden Katholm. I en Aarrække derefter udeblev den fra Egnen; om den i de senere Aar atter er iagttaget der, ved jeg ikke.« — Godsejer de Lichtenberg, Hessel pr. Grenaa, giver nedenstaaende interessante historiske Oplysninger: »Jeg har hørt den i flere Aar; den sang i 4 Dage, 8 Dage, 14 Dage. I 1889 hørte jeg 2 Sangere, den ene en slet Sanger, den anden en god Sanger; de havde Unger her. I 1890 var her ogsaa en god Sanger, som altid sad paa samme Gren som den gode Sanger Aaret før, hvorfor jeg antog, det var den samme Fugl; den havde Unger her; i September døde en af Ungerne. Siden 1890 har den været her flere Gange; Dagenes Antal har været variabelt; undertiden har den ynglet her. I 1866 sang den paa Balskov og Ommestrup ved Mørke, og den ynglede der. Paa Bjørnholm har der en Sommer været 4 Sangere og en anden Gang 2 Sangere og af og til 1 eller flere Sangere.«

Æbeltoft-Egnen. I Lyngsbækgaard Skov ved Æbeltoft hørtes en Nattergal 1. Juni 1913 og ved Stubbesø (N. for Æbeltoft) høres den hvert Aar (R. Thygesen i Dansk ornith. Foren. Tidsskr. Aarg. VIII, pag. 230). —

Godsejer A. Mourier-Petersen, Rugaard, har velvilligst tilsendt mig følgende Oplysninger: »Nattergalen har jeg ikke i mange Aar hørt her paa Rugaard. Den sidste Gang jeg mindes, at Nattergalen var her i længere Tid, var ganske sikkert Sommeren 1898, da den var i noget Buskads lige uden for Hovedbygningen; om den rugede her, ved jeg ikke. Siden har jeg mærkelig nok aldrig hørt den her, hvorimod der før 1898 ret ofte blev hørt Nattergal om Sommeren.«

Silkeborg-Egnen. »Den forekommer slet ikke i denne Egn; Nætterne er vist for kolde. Jeg har aldrig hørt den, og Folk siger ogsaa, at den aldrig har været her« (H. Godske-Nielsen).

Aarhus-Egnen. I Egnen omkring Aarhus findes Nattergalen ynglende, men øjensynlig kun i sparsomt Antal. Lærer V. S. Knudsen, der anser den for at være aftaget i Antal i de senere Aar, skriver følgende om dens Forekomst omkring Aarhus:

»Endnu i 1907 var der til Stadighed i Rugetiden 2 Nattergale paa Knudres Bakke og en enkelt i Sydenden af Riis Skov. Man kan vel saa gaa ud fra, at der har været lige saa mange Reder som syngende Hanner. Fra Knudres Bakke er Nattergalen forsvunden; vist ogsaa i Riis Skov. Endnu synger den i Marselisborg Skov S. for Aarhus og i den lille Høskov ved Viby. Desuden enkelte — ja maaske kun 1 — i et lille Krat med høje Nælder som »Underskov« beliggende tæt ved Aarhus Aa nær Traktørstedet Fiskerhuset. I Skoven ved Constantinsborg (ved Brabrand Sø) og ved Stautrup (en Station paa Hammelbanen) mener jeg ogsaa at have hørt Nattergalen, men jeg tør ikke sige det bestemt.«

Ved ovennævnte Traktørsted Fiskerhuset og i »Mølleengen« tæt ved var der i 1911—14 mindst 4—5 Par (R. Jul. Olsen).

Skanderborg-Egnen. Forekommer som sparsomt ynglende og synes hverken at være aftaget eller tiltaget i Antal. I 1882 var den særdeles talrig og fandtes i Egnen omkring Taaning i et Antal af mindst en halv Snes Par. Ellers høres normalt 1—3 syngende Hanner (R. P. Randløv). — At den i 1882 var talrig, meddeler ligeledes Branddirektør H. F. E. Justesen, Ringkøbing, i »Ornis« II (II Jahresbericht (1884) über die ornithologischen Beobachtungsstationen in Dänemark), der skriver: »Im Süden und Westen von Skanderborg sehr zahlreich im Jahre 1882.«

Godsejer P. Herschend meddeler i J. Collin »Bidrag til Kundskaben om Danmarks Fugle« 2det Suppl. til »Skandinaviens Fugle« Kbhvn. 1888, pag. 55: »Ved Herschendsgave, hvor Nattergalen ikke tidligere fandtes, har den i de senere Aar indfundet sig temmelig regelmæssigt¹. Ved Skaarup i Omegnen af Herschendsgave fandtes dens Rede i 1880 umiddelbart paa Jorden.«

Horsens-Egnen. I Brædstrupegnen, omtrent midt mellem Horsens og Silkeborg, opgives det, at Nattergalen ikke forekommer som ynglende (O. V. Berthelsen). — I Horsens umiddelbare Nærhed viser Nattergalen sig kun paa Træk og i sparsomt Antal.

¹ P. Herschend: »Iagttagelser over Danmarks Fuglefauna med særligt Hensyn til Egnen mellem Horsens og Aarhus«, Horsens 1884, indeholder følgende Meddelelse: »I de sidste Somre har der været Nattergale her paa Egnen, og har jeg hørt den synge i Herschendsgave Kallehaveskov, ved Ringkloster Aa og flere andre Steder.«

Den eneste Yngleplads i Nærheden af Horsens er Vorsø i Horsens Fjord, hvor der i Almindelighed findes et eller to Par ynglende hver Sommer (Th. Jørgensen).

Af Oplysninger af ældre Dato foreligger følgende: »Har for faa Aar siden ynglet i Haven paa Nøttrupgaard i den sydlige Del af Bjerre Herred (Aage Steenstrup)¹.« — »Skal for ikke særlig mange Aar siden have ynglet i Haven ved Herregaarden Boller og har efter paalidelig Angivelse opholdt sig og muligvis ynglet i Thyrsted 1901².« — A. H. Faber hørte Nattergalen synge flere Steder i 1894 ved Horsens, bl. a. i Caroline Amalie Lund lige uden for Byen, hvor Reden fandtes³.

Vejle-Eggen. Trods ivrig Søgen var Nattergalen ikke at træffe i Juni 1917 i Vejles nærmeste Omegn (Å. Vedel Tåning).

A. H. Faber skriver 1898, at Nattergalen ikke er nogen stadig Gæst i Horsens—Vejle Eggen, idet den i enkelte Aar slet ikke findes der, medens den i andre træffes ynglende flere Steder. »Den 7. Maj 81 hørte jeg den synge i Skyttehusets Have ved Vejle. I Juni 1892 sang den i nogen Tid hver Aften i Træerne paa den gamle Kirkegaard ved Vejle. Lokalteterne egnede sig dog ikke til Yngleplads, da der var altfor aabent, saa det har maaske kun været en enlig Han. Derimod var den i 1894 mere almindelig i Eggen. Den sang og ynglede sikkert ogsaa i Rugballegaards Have og ved Lerbæk.«

Nattergalen synes saaledes efter de foreliggende Meddelelser ingenlunde at være almindelig i Vejle- og Horsens-Eggen. At det imidlertid ikke skyldes en Tilbagegang i nyere Tid, synes følgende Meddelelse i Kjærbølling »Danmarks Fugle«, 1852, pag. 172 at tyde paa: »I Jylland findes hverken denne eller følgende [*Luscinia vera*] i Vejle- eller Horsens-Eggen, saa indbydende Localiteterne ellers synes at være.«

Kolding-Eggen. I Eggen omkring Almind, Nord for Kolding, findes Nattergalen ikke ynglende og er heller ikke iagttaget paa Træk (Maigaard). — Arkitekt Hagerup, Kolding, giver føl-

¹ Fr. Georgsen: »Nogle ornithologiske Notitser fra Horsenseggen«, Flora og Fauna, 1901, pag. 52.

² Fr. Georgsen: »Iagttagelser gennem Sommeren 1901 og 1902«, Flora og Fauna, 1902, pag. 104.

³ A. H. Faber: Optegnelser om Vejle- og Horsensegnens Fuglefauna i Aarene 1875—1897, Aarhus 1898, pag. 37.

gende interessante Oplysninger om dens Forekomst i Kolding-Egnen: »I 1893 (da jeg lige var flyttet til Kolding) fandt jeg Nattergalens Rede 12. Juni med 5 smaa Unger ved en lille Lund »Alpedalen« ved Kolding Aa, 3 km Vest for Kolding. Næste Aar 16. Juni fandt jeg samme Sted Parret med en nys udflyet Unge. Ellers har jeg ikke konstateret Ynglen her. Der byggedes — vist i 1895 — en Restauration i Alpedalen; den fordrev maaske Fuglen. I Aarene kort herefter traf jeg den to Steder ved Kolding Fjords Nordside, 2 à 3 km Øst for Kolding, under Omstændigheder, som tydede paa Ynglen. — Vist kun paa Træk har jeg hørt den i Højgaards Have (Dalby Sogn), 5 km S. for Kolding, i Marielund ved Kolding, og i 1916 i Hulskov ved Nørre Bjert, 6 km Øst for Byen. Egnens Folk sagde i 1912, at den ynglede i et Krat ved Hejls Mejeri (15 km S. for Kolding). For ca. 15 Aar siden stod der i Avisen, at den ynglede i Ferup (Krat?), 6 km N.V. for Kolding. Sv. Mørk-Hansen (Red. af »Naturen og Mennesket«) sagde 17. Maj 1893, at den havde ynglet i Vonsild Præstegaardshave (gode Lokalteter) og maaske i Marie-lund. En gammel Bonde i Felsted (mellem Haderslev og Aabenraa) fortalte i 1893, at den ynglede der paa Egnen.«

I Forbindelse hermed er det af Interesse at citere følgende Meddelelse i Kjærbølling: »Danmarks Fugle«, 1852, pag. 172: »I Haven ved Snoghøj og paa flere Steder i det Slesvigske, f. Eks. paa Als, har jeg selv havt Lejlighed til at iagttage den.«

SAMSØ

»Findes ikke ynglende. Af og til hører man en og anden førtælle, at nu er den »rigtige« Nattergal kommen — jeg har boet her siden 1891, og hører hvert Aar Nattergalen paa Lolland-Falster; den findes ikke her.« (P. E. Thomsen).

Man vil af nedenstaaende Kort, hvor Nattergalens Forekomst er afsat ved forskellige Signaturer, faa en Oversigt over dens Udbredelse her i Landet.

I store Træk viser dens Udbredelse, at den forekommer almindeligt ynglende paa Øerne, undtagen paa Samsø, Anholt og Læsø, hvor den ikke vides at være truffet. Hertil kommer

henregnes til Undtagelserne. Paa Træk ses den ogsaa kun forholdsvis sjældent uden for det nævnte Omraade.

Adskillige Oplysninger tyder dog paa, at den viser sig noget hyppigere paa Træk Syd for dette Omraade end Nord for Aarhus, hvor den utvivlsomt, saavel som paa Djursland, nærmest maa betegnes som »tilfældig Gæst«. Paa Træk er den udelukkende iagttaget i de østlige Egne af Jylland, og i hele Vestjylland samt Nord for Limfjorden vides Nattergalen aldrig med Sikkerhed at være truffet.

Nattergalens Udbredelse her i Landet har saaledes en udpræget østlig Karakter og frembyder det interessante, at dens Forekomst i Jylland repræsenterer det nordvestlige Hjørne af dens Udbredelse i Europa.

I denne Forbindelse er det af Interesse at se, ved hvilke Fyr Nattergalen er faldet i Træktiden. Følgende Oversigt viser Fald af Nattergale ved danske Fyr i Aarene 1882—1918:

1882:	$\frac{11}{5}$	Stevns
1885:	$\frac{6}{5}$	Stevns
1896:	$\frac{3}{9}$	Gedser Rev
1905:	$\frac{7}{5}$	Schultz Grund
1909:	$\frac{24}{8}$	Kjels Nor
	$\frac{28}{8}$	Hammeren
	$\frac{23}{9}$	Kjels Nor
1912:	$\frac{16}{5}$	Gedser Rev 2 ♂
1916:	$\frac{26}{8}$	Kjels Nor 2 (♂, ♀)

Det vil heraf ses, at Nattergalen udelukkende er faldet ved vore sydlige og østlige Fyr og Fyrskibe; dette er i god Overensstemmelse med dens Udbredelse her i Landet og desuden kun naturligt i Betragtning af, at den ikke findes i Norge og alene træffes i de sydligste Dele af Sverige.
